

Zein hizkuntzatan eman iker-lanak?

Euskaraz mundura?

Martxel Aizpurua

Sarrera

Sei urte igaro dira *Jakin* aldazkarian *Zientzi euskara* izeneko artikulua argitara nuenetik. Duela gutxi, lagun batekin hari buruz, edo behintzat gai horri buruz, aritu nintzen. Elkarrizketa horren ondoren, nere orduko artikulua berrirakurri dut eta «Euskaldunok ikerketa mailako lanen argitalpenean zein hizkuntza erabili behar dugun» gaiari buruz burutik pasa zaizkidan ideiak agertu nahi nituzke.

Nere lantxo hartan (*Jakin-3*, 1977) nioena, hau zen labur amanda:

- Iker-lanak ingelesez, edo alor bakoitzean hedadurarik zabalena duen hizkuntzan, argitara behar genituzke.
- Laburpen zabal batzu eman euskaraz, lan bakoitzaren ondoren. Zabal esatean, hamarretik bat bezala esan nahi da.
- Argitaratzeaz aparte, eskatzen nuen: ikerketa izan dadila Euskal Herrian, Euskal Herriaz, Euskaldunok eta Euskaraz egina. Ondorioz, Tesi, Tesina, Tratatu, maila guztietako dibulgazioa etab. ere euskaraz gitea proposatzen zen.

Egoera

Sei urteren ondoren, hirugarren puntuko zenbait alor, zorionez, geureganatzen ari garela uste dut, eta txalagarria deritzot jendeak egin duen ahaleginari.

Hala ere, iker-lanei buruz eta *Biologia*-ri mugatzen natzaiolarik, iker-lan gutxi ikusten dut euskaraz idatzia; erdaraz ari dira gehienak. Beraz, ez du gaurkotasunik galdu bigarren puntuan eskatzen zenak, hots: iker-lanak erdaraz argitaratzen direnean, hamarretik bat edo litzatekeen laburpena euskaraz emateak.

Euskararen tokia

Ikertzaileek ez dute denbora gehiegirik izaten irakurtzeko, beti ezinean dabilta, euskaldunak ere bai. Artikulu osoa irakurri beharraren orde, laburpen luze bat eskaintzen bazaie (euskaraz), euskaldun irakurlea primatzen ari gara, euskarari balioa ematen, praktikotasun erreale bat, alegia.

Erdaraz argitaratzen ari diren euskaldunei, eta euskararekin fidelotasuna gordetzen dutenei, gutxienez bide honi eusteko eskatuko genieke orain ere.

Ingelesa euskararen zerbitzuan?

Ingelesez edo argitaratu behar genituzkeela nioen iker-lanak 1977ko nere lantxo hartan. Hori eskatzean buruan nuen beste ideia hau emango dut orain: «ez argitara *Espainieraz* Hego-Euskal Herrian, ez *Frantsesez* Iparraldean».

Euskal Herrian iker-lanak hizkuntza horietan argitaratzeko arrazoi bakarra, beste hizkuntzarik ez jakitearena litzateke. Errealitatea hori dela ukazina da, askotan. Bi hizkuntza horiekiko gure atxekimenduan gure muga dago: ez dugula zabalagoa den hizkuntzarik ondo idazteko moduan menderatzen. Muga hau gainditzea pentsatuz gero, bideak urratu beharko dira, ikertzaile euskaldunei lanak ingelesez ipintzeko erraztasunak emanez.

Ingelesez argitaratzea jende askoren ametsa izan daiteke, bai euskaraz bai erdaraz ari direnena. *Zein abantaila letorkioke, ordea, euskarari ingelesez argitaratzetik?*

Zorrotza galdera! Soziolinguistikan ari direnek ere balukete

hemen zer esanik, nik diodana egia den ala ez eztabaidatzeko bederen.

Lehenik eta hasteko, argi dago, bada, ez diola inori kalterik egiten ingelesez argitaratzeak, ez ikertzaile euskaldunari, ez erdal-dunari.

Hemen, planteatzen dena da: batetik, zeinek egiten dio kalte handiagoa euskarari: espainieraz edo frantsesez argitaratzeak, ala ingelesez egiteak? eta bestetik, onik egiten al dio euskarari ingelesez argitaratzeak? Azkenean, bi galderak bat bera dira, baina bi aldetatik begiratu.

Ingelesez argitaratzean (benetan hizkuntza hori da gaurko ikerketa-hizkuntza), Espainierak eta Frantsesak gure artean dituzten *Ohore, Aintza, Ospe eta Ahalguztiduntasuna* eztabaidaturik geratuko lirateke.

Ez da gauza berria euskarak zertarako balio duen galdera. Baina jende gutxik eztabaidatu du espainierak edo frantsesak zertarako balio duten. Gure lehiakide diren bi hizkuntzei oinarria kendu behar zaie ahal denean, ez gezurraz baliatuz, baizik eta alor bakoitzean gertatzen denaren berri emanez. Eta, egiatan, ikerketa-mailan ez dira ezer asko bi hizkuntzok ingelesaren ondoan.

Ikerketa-mailako artikulua hauek alor bereko ikertzaileei zuzendutako lanak izaten dira, eta ez jende arruntak ulertzekoak; baina lan hauek *Espainieraz* (Hegoaldean) edo *Frantsesez* (Iparraldean) egiten direla ikustean, lehendik euskarak ezertarako balio ez duelako konplexua indarturik geratzen dela argi ikusten dut nik.

Eta euskaraz argitaratuz gero?

Hona hirugarren proposamen bat, nik orduko artikuluan albo batera uzten nuena: «Dugun eskubidearen arazoan sartzen ez naitzelarik, nongo ikertzailek irakurri behar ditu euskaraz idatzitako lanak,» idatzi nuen.

Esan beharrik ez dago, euskaldunon esku dagoela hori ere: guk euskaraz argitaratu nahi badugu, bego!, ez dago eragozpenik. Baina, beldur naiz ez ote garen bazterturik geratuko, espainieraz soilik e.b. argitaratzen dituztenak bezala. Gurea baino hizkuntza indartsuagoek ez dute tokirik iker-plaza honetan. Ez lukeela hala izan behar? Agian ez. Baina ikerketa, beste gauza asko bezala, *lehiaketa* huts eta gogor bat da gaur egun: puntan egon behar duzu zeure eremua zaindu nahi baduzu, atzeratua geratu nahi ez ba-

duzu; denek beren *izena*-ri eutsi nahi diote, nork zer aurren argitaratzen duen korrika batean dabilta; ezer berririk duzunean, korrika eta presaka argitaratu nahi duzu, eta, hilabete batzutan itxaron behar baduzu, lana entregatu duzuneako data ipintzea eskatuko duzu. Hitz batean, borroka gogor bat da iker-mundua.

Dudarik gabe dakit zein hizkuntzatan argitaratu behar den Euskal Herriko irakurleari begira idazten den guztia; baina kanpora begira idazten denak baldintza hau bete beharko du: Laburpen bat ipini beharko du ingelesez lanaren hasieran edo bukaeran.

Horri esker agertu ahal izango da aldizkari internazionalerako aipamenetan; bestela, ez dute inon aipatuko.

Laburpen honek beharko lukeen tratamendua ondo estudiatu beharko litzateke, bost lerro baino gehiagokoa izan dadin eta lanaren benetako laburpena izan dadin. Aurreko puntuan, ingelesezko artikuluan hamarretik bat euskaraz eskatzen nuen bezala, hemen, artikulua euskaraz idatziz gero, ingelesari beste hainbeste eman beharko litzaiokeela uste dut.

Aukera gogorra iruditzen zait euskaraz argitaratzeko bide hau. 1977ko artikuluan «euskaraz ala ingelesez» labur zitekeen aukera proposatzen nuen. Agian, hobe zatekeen «euskararen eta ingelesaren arteko oreka» proposatzea.

Hala ere, euskaraz argitaratzeko eskaera honi lotzen zaion jendea ondo hartua izan arren, jokabide hau oraingo egoeraren alternatiba bezala aurkezteak erresistentzia handiagoak sortuko dituela iruditzen zait gure ikertzaileen artean. Jendeak, gure nahia bestelakoa bada ere, hedadurarik handieneko hizkuntzara joko duela uste dut, eta joera hori bideratzeari errazago deritzot ingelesez argitaratzera bultzatuz jendea. Eta gero, ingelesez eta euskaraz argitaratzen ohituko denean jendea, zein zati hizkuntza batean eman eta zein bestean erabakitzea, errazago litzateke mementu bakoitzean zer egin jakiteko.

Iker-lan osoa ingelesez argitaratu eta laburpen luze bat euskaraz gehitzearen aldeko joerak baluke beste formula posible bat: *aldizkari banatan argitaratzea bata eta bestea*.

Denok dakigu zeinen gaizki ibiltzen diren iker-aldizkariak heltzen zaizkien lan guztiak argitaratzeko. Denbora luzea itxaron behar izaten dute lanok; ikertzaileek, berriz, aipatutako lehiaketa dela eta, interesik handiena izan ohi dute lehenbailehen argitaratzeko: interes izugarria izaten dute beren alorreko aurkikuntza berrien propietatea izateko, lehenengoak izan direla adierazteko.

Horregatik, aldizkari askotan lana jaso zeneko data ematen dute, lan hartan doan azken berria noizkoa den adierazteko.

Aldizkarietako itxaron-beharrak, ordea, gaitz unibertsala dirudi, eta ez da erraz konpontzekoa. Horregatik, ez litzateke batere txarra izango argitaratzeko bide bizkor bat eskaintzea idazle euskaldunari; eta bide hau hileroko aldizkotasuna edo lukeen aldizkari bat izatea da. Euskal aldizkarietan badugu jadanik bat, gai teknikoak lantzen dituena: *Elhuyar*, alegia. Beste berri bat ere sor daiteke, baina hobe iruditzen zait lehendik duguna indartzea.

Erakunde publikoek parte hartu beharko lukete zuzenean proiektu honetan eta laguntza ekonomikoak behintzat eskaini.

Hitz gutxitan, hau litzateke bidea: Bakoitzak ingelesez idatziko luke bere iker-lana, eta berak nahi duen tokian argitaratuko. Ingelesezko lan horren bukaeran, bi lerrotan adieraziko lioke irakurle euskaldunari non eta noiz argitara den euskarazko laburpen zabal hura. Bestalde, maiztasun handiko aldizkari euskaldun batean argitaratuko lirateke laburpen zabal horiek, euskaraz idatziak. Euskarazko laburpen hauekin ingelesezko laburpentxo batek joan beharko luke, jadanik *Elhuyar*-en edo *Munibe*-n, esate baterako, egiten duten bezala.

Honekin zer lortuko litzatekeen? Batetik, euskarak funtzio praktikoa izatea, ikertzaile euskaldunek gure Herrian egiten diren ikerketen berri berehala jakinez, eta, bestetik, ikertzaileen artean ere euskararenganako interesa sortzea; interesa eta beharra.

Bukatzeko

Hau da nire eritzia, eta nere orduko proposamenaren azpian zeuden ideiak eman ditut hemen. Orain mundu horretan lanean ari direnen eritzia falta da, eritzia eta eguneroko praktika. Bide bat zein bestea, euskara indartzeko helburuarekin egina bada, onargarria izango da beti.

M.A.